

HISTORISK PENGEMENGDESTATISTIKK 1819-1998

Jon Petter Holter, spesialrådgiver, og Espen Tørum, konsulent, Statistikkavdelingen i Norges Bank

I denne artikkelen presenteres en beregning av utviklingen i pengemengden for årene 1819 – 1998. Etter våre definisjoner var pengemengden i 1819 – omregnet til kroner – 16,7 millioner kroner. Pr innbygger er dette 18 kroner. Regnet i 1998-priser blir det rundt 1 200 kroner. Til sammenligning var pengemengden 608,4 milliarder kroner ved utgangen av 1998, eller 137 722 kroner pr. innbygger¹⁾. Statistisk sentralbyrå (SSB) har publisert offisielle tall for bruttonasjonalprodukt (BNP)²⁾ tilbake til 1865, som sammenholdt med våre beregninger viser at pengemengden – målt i forhold til BNP – har vokst fra 28 prosent i 1865 til 55 prosent ved utgangen av 1998. Pengemengden som andel av BNP er altså nesten fordoblet i perioden, noe som gjenspeiler pengesamfunnets fremvekst.

Artikkelen er et ledd i arbeidet med å se nærmere på utviklingen av noen hovedstørrelser for norsk økonomi i et historisk perspektiv. Det er tidligere presentert beregninger av en historisk konsumprisindeks for Norge (Penger og Kreditt 1996/3) og historiske valutakurser (1997/3).

Innledning

Pengemengden er i denne artikkelen definert som pengeholdende sektors beholdning av norske sedler og mynt (kassebeholdning), samt innskudd i norske banker og banksertifikater³⁾. Med begrepet pengeholdende sektorer mener vi – som i den offisielle pengemengdestatistikken – andre innenlandske sektorer enn stats- og trygdeforvaltningen, statlige låneinstitutter og banker.

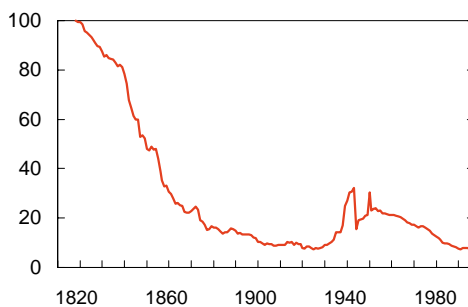
Ifølge våre beregninger har kassebeholdningens betydning for pengemengden blitt betydelig redusert – fra å utgjøre hele pengemengden i 1819 til en andel på 7½ prosent av pengemengden i 1998. Fra og med 1851 har kassebeholdningen utgjort mindre enn 50 prosent av pengemengden, og siden den gang har bankinnskudd vært den største komponenten i pengemengden (Tabell 2).

På grunn av manglende data har vi ikke forsøkt å rendyrke pengeholdende sektors kassebeholdning, men antatt at de har sittet med hele beholdningen av sedler og mynt. Denne forenklingen

medfører isolert sett at vi opererer med en noe overvurdert pengemengde. Ubenyttede kredittmidler – som inngår i den offisielle pengemengdestatistikken – er på den annen side ikke inkludert i denne historiske fremstillingen, fordi vi ikke har tilgjengelige data for hele perioden. Ved å utelate ubenyttede kredittmidler får vi totalt sett en under vurdering av pengemengden i forhold til den offisielle pengemengdestatistikken.

Vi vil i denne artikkelen først se på utviklingen i pengemengden i lys av samfunnsøkonomiske forhold, ved å sammenholde våre beregninger med utvalgte historiske situasjonsbeskrivelser. Avslutningsvis vil vi se nærmere på resultatene samt benyttede kilder og metoder for våre beregninger. Deretter gjengis tabellene over pengemengden og dens elementer, og over veksttall for pengemengden og prisnivået samt kassebeholdningen som andel av pengemengden.

Figur 1. Kassebeholdningen som andel av pengemengden 1819-1998. Prosent

Kilde: Norges Bank

¹⁾ Pr. 1. januar 1819 var folkemengden i Norge 951 387 ifølge tabell 3.13 i Historisk statistikk (1994) og 4 417 599 i 1998 ifølge tabell 36 i Statistisk årbok, begge publikasjoner utgitt av Statistisk sentralbyrå (SSB).

²⁾ Bruttonasjonalprodukt for Norge var 480 millioner kroner (i løpende priser) i 1865 ifølge tabell 22.1 i Historisk statistikk (1994) mot 1 107 082 millioner kroner i 1998 ifølge tabell A1 i Økonomiske Analyser 4/1999, begge publikasjoner utgitt av Statistisk sentralbyrå (SSB).

³⁾ Bankinnskudd omfatter innskudd på anfordring og tid. Under tidsinnskudd inkluderes også banksertifikater, dvs. sertifikater utstedt av banker. Bundne midler som ordningen Sparing med skattefradrag (SMS), Boligsparing for ungdom (BSU), Aksjesparing med skattefradrag (AMS) og Individuell pensjonsavtale (IPA) inngår ikke i pengemengdefinisjonen.

Pengemengdeutviklingen i lys av samfunnsøkonomiske forhold

Perioden 1819 - 1914

De første 30 år

I jubileumsboken «Norges Bank gjennom 150 år» dekker Gunnar Jahn perioden 1816 - 1940. Om de økonomiske forhold i begynnelsen av perioden skriver han blant annet (side 48):

Vil man prøve å få et innblikk i hvordan norsk økonomi utviklet seg fra 1814 fram til 1842, er det viktig å være klar over at selvforsyningshusholdningen spilte en stor rolle [...] og at de fleste mennesker dengang ikke levde i et gjennomført pengeøkonomisk samfunn. [...] Storparten av befolkningen var knyttet til jordbruket, og for disse spilte høstutbyttet den største økonomiske rolle, selv om de via skogbruket også ble berørt av trelasthandelens konjunktursvingninger.

1840-årene

Vi ser av tabell 1 at pengemengden fra utgangen av 1846 til utgangen av 1849 sank fra 49,7 millioner kroner til 44,6 millioner, dvs. en nedgang på over 10 prosent (seddel- og myntomløpet alene med rundt 20 prosent). Hvis en ser på utviklingen i 1847 isolert, viser tabell 2 at pengemengden sank med 5,6 prosent samtidig som prisindeksen steg med 15,8 prosent (potetprisene alene økte med over 32 prosent ifølge artikkel om historisk konsumprisindeks i Penger og Kreditt 1996/3) for så å gå ned igjen med vel 11 prosent fram til og med 1849. Den spesielle utviklingen i 1847 – hvor altså pengemengden sank samtidig som prisene steg sterkt – må kunne tilskrives svikt i den innenlandske landbruksproduksjon (altså varemangel), kombinert med bruk av penger for å dekke økt import av landbruksvarer. Utdrag av Norges Banks balanse viser at bankens beholdning av gull, sølv og tilgodehavende hos utenlandske kommisjonærer sank med 2,1 millioner kroner (vel 18 prosent) samtidig som sedler i omløp og innskudd i banken sank med 3,1 millioner kroner (nærmere 11 prosent). Om de økonomiske forhold på den tiden skriver G. Jahn (side 60):

Den høykonjunktur som tok til ute i 1843 varte bare til 1845 da det ble en børskrise i London med

nedgangstider i 1846 og 1847. Krisen ble skjerpet i 1848, og den vesentligste grunn var Februar-revolusjonen i Frankrike. Det skulle ikke gjøre stillingen bedre at det europeiske jordbruk som helhet ga et meget dårlig høstutbytte i årene 1845-1847 og førte til at prisene ble høye på det korn vi var nødt til å innføre. [...] Kornhøsten i Norge lå hvert år fra 1846 til 1850 under middels, og i 1846 sviktet potet-høsten så å si fullstendig i landets viktigste jordbruks-distrikter. Denne svikt i avlingen av poteter fant sted også i mange andre land, framfor alt i Irland. [...] Så vanskelige var forholdene her i landet at den norske stat i første halvår av 1847 til utgangen av august opphevet tollene på poteter og korn.

Kassebeholdningen som andel av pengemengden ble redusert til under 50 prosent fra og med 1851, og siden den gang har bankinnskudd vært den største komponenten i pengemengden.

1850-årene

G. Jahn skriver (side 65):

Da den økonomiske krisen 1847 og 1848 var overvunnet, gikk man her i landet inn i en tid med sterk økonomisk vekst. [...] Norsk økonomisk utvikling har vært kontinuerlig gjennom hele det 19. århundre uten sterkt markerte brudd. Det forhindret imidlertid ikke at fremgangen til tider kunne foregå i et hurtigere tempo enn i andre. Og en må si at 1850-årene som helhet nettopp var en periode da den økonomiske vekst her i landet hadde større fart enn før. Veksten skyldtes flere forhold: Frihandelen begynte å få innpass, først og fremst i England, [...] En vil også nevne Krimkrigen fra 1853 til 1856. Det bidro alt i alt til å gi norsk skipsfart og våre andre utenriksnæringer en sterk stimulans.

I Nicolai Ryggs verk: «Norges Banks historie» (1954) uttales det (side 10):

Året 1853 utmerket seg som et særlig fordelaktig år. I Indredepartementets skildring av utviklingen i 1851–55 heter det:

«Da Trælasthandel og Fragtfart vedblev at florere og da Udbyttet af Fiskerierne med Undtagelse af Vaarsildefiskeriet i 1854 og af Høsten med Undtagelse af Potetesavlens samme Aar, i det Hele var tilfredsstillende, vedblev den

oeconomiske Tilstand ogsaa i Periodens 2 sidste Aar at være ualmindelig god, [...] Der strømmede derfor mange Penge ind i Landet og viste sig allerede i 1853 og endmere i 1854 og 1855 en før næsten ukjent Overflod deraf».

Fra 1850 – 1860 økte pengemengden med 104 prosent, mens prisstigningen begrenset seg til 14 prosent. Den forholdsvis beskjedne prisstigningen må ses i lys av den gunstige realøkonomiske utvikling som Rygg beskriver ovenfor.

1860-årene

G. Jahn skriver (sidene 77 og 78):

I 1860-årene gled norsk økonomi inn i smulere farvann, mindre påvirket av konjunktorene ute enn før og uten de sterkt dramatiske trekk som preget tiåret forut. [...] Stort sett kan man si at prisnivået viste en svak nedadgående tendens i løpet av tiåret, men krigene ute, Den dansk-tyske i 1864, Den tysk-østerrikske i 1866 og Den nord-amerikanske i 1861–1866, hadde selvsagt innflytelse på økonomien også i Norge. [...] Jordbrukets manglende evne til å gi arbeid til den voksende befolkning i 1860-årene førte til at det var i dette tiår den første virkelig store utvandring fant sted. [...] Fra 1866 satte seksti-årenes store utvandringsbølge inn, og fra dette år og til og med 1870 var tallet på utvandrere 74 403.

Fra 1860 til 1870 sank prisene med 11 prosent, mens pengemengden steg med 62 prosent. Prisedgangen synes i hovedsak å kunne tilskrives nedgang i prisene på jordbruksprodukter.

1870- og 1880-årene

I perioden 1870–1874 økte pengemengden med nærmere 52 prosent, mens prisnivået steg med rundt 22 prosent. G. Jahn skriver (side 89):

1870-årene ble her i landet innledet med en sterk høykonjunktur, som varte til 1873/74. Vi fikk hva man kaller glimrende tider, og samtiden brukte store ord for å karakterisere disse. Bakgrunnen var en høykonjunktur i Sambandstatene og i Vest-Europa, en høykonjunktur som ble forsterket ved Den fransk-tyske krig og ved betalingen av Frankrikes krigsgjeld.

I løpet av 1877 og 1878 sank pengemengden med rundt 6 prosent, mens prisnivået sank med vel

10 prosent. Prisenivået fortsatte å synke også i 1879. G. Jahn skriver (sidene 90, 91 og 94):

Høykonjunktoren i den første del av 1870-årene og det tilbakeslag som kom etter, kjennetegnes ved store bevegelser i prisnivået. Svingningene kan beskrives ved en sterk stigning fra 1870 til 1874 etterfulgt av betydelig nedgang til 1879. [...] Under depresjonen fra 1874 til 1879 ble overskuddet på betalingsbalansen avløst av underskudd. [...] Statistikken for 1879 viser en nedgang i tallet på arbeidere i fabrikkindustrien fra 45.657 (i 1875) til 41.593, altså en nedgang på 4.064 mann.

Rundt århundreskiftet

Femårs-perioden 1896–1900 viste en vekst i pengemengden på nærmere 45 prosent, mens prisnivået steg med rundt 15 prosent. G. Jahn skriver (side 128):

I Norge ledet høykonjunktoren 1896–1899 til en usedvanlig byggevirkosomhet i de større byer, først og fremst i Kristiania. Denne førte til spekulasjon som brøt sammen i 1899, mens konjunktorene ute fremdeles var på vei oppover. Da de internasjonale konjunkturer snudde i 1900/01, ble det dårlige tider her hjemme også for næringer utenfor bygge- og anleggsvirkosomheten.

Fra 1900 til 1903 økte pengemengden med rundt 11 prosent, mens prisnivået på sin side sank med rundt 5 prosent. Økningen i pengemengden kan tilskrives bankinnskuddene, som viste en vekst på nærmere 14 prosent, mens seddel- og myntomløpet sank med 7 prosent.

Perioden 1914–1921

Fra første verdenskrig brøt ut i 1914 og fram til «paripolitikken» ble satt i verk i 1921 steg pengemengden med over 300 prosent og prisnivået med over 200 prosent. Høyest var inflasjonen i 1917, da prisene steg med hele 42 prosent, mens pengemengden samme år økte med 46 prosent. Den høyeste vekstraten for pengemengden i hele tidsrommet 1819–1998 var imidlertid i 1916, med hele 54 prosent. Inflasjonen i 1916 var 23 prosent. G. Jahn skriver (sidene 178, 192 og 196):

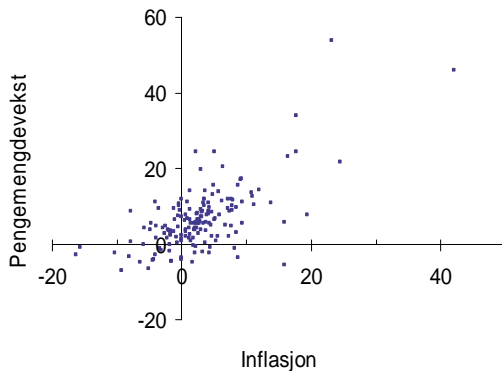
Som under enhver krig steg prisene raskt, og da

innløsningen av sedler mot gull var suspendert så å si i alle vest-europeiske land, var prisene ikke lenger knyttet til gulletts verdi. [...] De to forhold som virket sterkest i 1917, var den uimnskrenkede ubåtkrig som Tyskland erklærte 31. januar, og at De forente stater gikk med i krigen i april måned og 15. juli innførte utførselsforbud. Begge deler gjorde at det fra da av ble ennå vanskeligere enn før å få varer til Norge.[...] Ernæringsforholdene i landet var etter hvert blitt prekære. Volumet av vår import var i 1918 bare 66 pst., mot 101 pst. året forut, basisåret 1913=100. Den 1. januar ble det innført rasjonering av mel og brødvarer, sukker og kaffe, senere te[...].

G. Jahn skriver videre (side 211):

I løpet av årene 1919 og 1920 ble krigsøkonomien avvirket både her i landet og ute. En kort oppadgående internasjonal etterkrigskonjunktur satte inn i siste del av 1919, fortsatte i 1920, men slo i annet halvår om i en konjunktorell nedgang som kom til å markere innledningen til den deflasjonsperiode som vi opplevde i 1920-årene.

Figur 2. Årlig pengemengdevekst og inflasjon 1836 - 1998. Prosent

Kilde: Norges Bank

Figur 2 gjengir et spredningsdiagram som viser sammenhengen mellom årlig pengemengdevekst og inflasjon 1836-1998. I årene 1848-49, 1859, 1875, 1878, 1922-23 samt perioden 1926-1933 var det både negativ pengemengdeveksten og deflasjon (negativ inflasjon) samtidig. I perioden 1937-1998 er alle årene med unntak av året 1948 (negativ inflasjon på 0,9 prosent) og året 1993 (negativ pengemengdevekst på 0,5 prosent) representert i det området på figuren der både pengemengdeveksten og inflasjonen er positiv.

Perioden 1921-1928 – «Paripolitikken»

Paripolitikken ble som nevnt satt i verk i 1921. Om dette skriver G. Jahn (side 224):

Tidsrommet 1921–1928 er blitt kalt paripolitikkenes år, for i løpet av denne tiden ble den norske krone gullfestet til den gamle paritet. Det tok altså 8 år før vi nådde det mål som allerede tydelig var kommet til uttrykk i 1920 og begynnelsen av 1921, først og fremst fra Norges Bank. Vi fulgte den samme linje som var den almene dengang: Gullfesting av pengene for å oppnå stabile valutakurser.

Tabellene viser at i løpet av paripolitikkenes år 1921–1928 ble pengemengden redusert med vel 25 prosent og prisnivået med 37 prosent. I kjølvannet av paripolitikkenes virkninger gikk vi inn i 1930-årenes depresjon.

Perioden 1928-1940

Fra 1928 til 1933 sank pengemengden med ytterligere 19 prosent og prisnivået med 15 prosent.

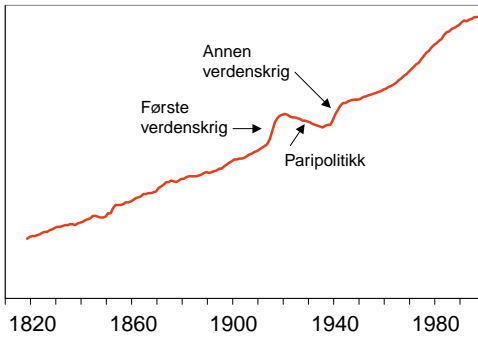
G. Jahn skriver (side 286):

Som rimelig kan være kom verdenskrisen i 1930-årene til å ramme Norges økonomi sterkt, avhengig som den er av det som skjer ute på det økonomiske område. Depresjonen her hjemme fulgte det internasjonale mønster, satte inn i 1930, økte til og med 1932. I 1933 var det en ubetydelig framgang, og fra 1934 til 1937 var framgangen økende. Etter et tilbakeslag i 1938, bedret forholdene seg sterkt i 1939, påvirket av den krig man så komme, og som brøt ut 1. september.

Perioden 1940-45 – «Okkupasjonsårene»

På samme måte som under 1. verdenskrig steg også prisene under 2. verdenskrig. Prisenivået steg med 52 prosent fra 1939 til 1945. Bare i løpet av årene 1939–41 var inflasjonen 37 prosent. Fra 1939 til 1945 økte pengemengden med hele 178 prosent – og det til tross for pengesaning i 1945. Pengesaning innebar en inndragning av sedler mot binding av midler på såkalte riksinnskuddskonti. Pengesaning i 1945 bidro til at kassebeholdningen ble mer enn halvert fra 1944 til 1945. Kassebeholdningens andel av pengemengden ble redusert fra 32 prosent i 1944 til 15 prosent i 1945. (Se tabell 1 og 2).

Figur 3. Pengemengden 1819-1998. Logaritmisk skala.

Bruk av logaritmisk skala innebærer at en viss prosentvis endring gir et like stort utslag på kurven uansett hvilken del vi ser på. Den gir dermed over hele perioden et godt visuelt bilde av hvor sterk pengemengdeveksten har vært.

Kilde: Norges Bank

Perioden 1945-1998 – «Etterkrigsårene»

I 1958 viste pengemengden en vekst på bare 2 prosent, noe som antakelig kan tilskrives utviklingen i aktivitetsnivået. I Norges Banks årsberetning for 1958 uttales det:

Når en ser bort fra krigsårene, var 1958 det første året siden 1931 med en nedgang i den totale produksjon av varer og tjenester.

Vi ser av tabellene (1 og 2) og figur 3 at det i årene fra og med 1959 til og med 1985 var en kontinuerlig sterk vekst i pengemengden. I løpet av disse 27 årene økte pengemengden med et årlig gjennomsnitt på 11,1 prosent, mens den årlige prisstigningen var 6,6 prosent i gjennomsnitt. Denne utviklingen må blant annet ses på bakgrunn av ekspansiv økonomisk politikk og «dyre» inntektsoppgjør.

I 1976 økte pengemengden med 17,3 prosent. I Penger og Kreditt (PEK) 1977/1 («Kredittoversikt», side 16) uttales det⁴⁾:

Totalvirkningen av den økonomiske politikken på penge- og kredittforholdene var gjennom hele 1976 ekspansiv. Dette avspeiler seg blant annet i vekstratene for publikums likviditet. [...] Blant forklaringskomponentene for endringer i

⁴⁾ Merk at denne definisjonen av pengemengden inkluderer ubenyttede kredittmidler. Tallstørrelsene kan derfor avvike fra de som presenteres i tabell 1 og 2. Vekstprosentene er imidlertid av samme størrelsesorden. Merk også at en tidligere benyttet betegnelse «publikum» og «publikums likviditet» om henholdsvis pengeholdende sektorer og pengemengden.

publikums likviditet var det i høstmånedene, liksom tidligere på året, en betydelig tilførsel av likviditet ved sentralmyndighetene.

I 1984 steg pengemengden med hele 20,4 prosent. I Penger og Kreditt 1985/2 («Kreditt- og likviditetsutviklingen», side 132) sies det:

Avvikling av reguleringer var bakgrunnen for den meget høye registrerte veksten i pengemengden i 1984. En stor del av denne veksten skyldtes spesielle forhold i forbindelse med de dereguleringer som fant sted i kredittmarkedet i 1984, men også den faktiske veksten var høy.

I 1986 viste pengemengden en vekst på bare 2,1 prosent. Om den svake veksten i pengemengden sies det i Penger og Kreditt 1987/2 (Kreditt- og likviditetsoversikt for året 1986, sidene 54 og 55):

Denne utviklingen reflekterer sannsynligvis at det i 1986 i betydelig grad ble overdratt private og kommunale obligasjoner til særinnskuddskunder. En slik omfordeling av publikums finansfordringer fra et objekt definert som likviditet til et som ikke er det, bidrar således til å begrense likviditetsveksten.

I 1993 viste pengemengden en nedgang på 0,5 prosent. Dette var det første året med negativ vekst i pengemengden siden 1937. I Penger og Kreditt 1994/2 står det (Kreditt- og likviditetsoversikt for året 1993, side 72):

Når tilførselen fra sentralmyndighetene ble relativt begrenset i 1993 både sammenliknet med året før og i forhold til budsjettanslaget, kan dette tilbakeføres til en særdeles sterk inndragning ved sentralmyndighetenes lånetransaksjoner. Publikums, ikke minst forsikringssekskapenes, kjøp av statspapirer har vært utslagsgivende i den sammenheng.

I perioden 1994 – 1998 steg pengemengden med 4,9 prosent i årlig gjennomsnitt, mens prisstigningen gjennomsnittlig var 2 prosent.

Kilder, metoder og resultater

Seddel- og myntomløpet

Den Kongelige Mynt (DKM) var underlagt Finansdepartementet fram til 1962, da den ble lagt

inn under Norges Bank. Vi har derfor valgt å dele inn kildehenvisningene i to perioder: 1819–1961 og 1962–1998. Av praktiske grunner har vi så langt det har vært mulig benyttet tidsserier for seddel- og myntomløpet som inngår i Statistisk sentralbyrås (SSBs) Historisk statistikk (1968, 1978 og 1994).

Delperioden 1819 - 1961

For årene 1819 – 1913 er tallene for *Seddelomløpet* hentet fra tabell 246 i SSBs Historisk statistikk 1968, som viser utdrag av Norges Banks balanse pr. 31. desember, herunder «sedler i omløp».

Tall for årene 1914 – 1961 er hentet fra tabell 247 i samme publikasjon fra SSB. For krigsårene 1940 – 1945 er det imidlertid i denne tabellen ikke oppgitt balansetall. Tall for seddelomløpet 1940–1944 er derfor hentet fra publikasjonen Norges Bank under okkupasjonen, mens tall for 1945 er hentet fra Norges Bank beretning og regnskap for 1945.

Myntomløpet pr. utgangen av årene 1952–1961 er publisert i Norges Banks årsberetning for 1962. Eldre data har ikke latt seg fremskaffe, men er beregnet/anslått. Norge gikk over fra speciedaler til kroner i 1875. I en publikasjon fra Den Kongelige Mynt i 1964 fremgår det at det i 1874 og 1875 ble produsert krone- og øremynter (gull, sølv og bronse) for i alt 7.690 tusen kroner. Vi antar at det ikke skjedde noen nedsmelting av disse i løpet av denne korte perioden – slik at myntomløpet pr. utgangen av 1875 er forutsatt å beløpe seg til det akkumulerte produksjonsbeløpet. Et myntomløp på 7,7 millioner kroner utgjorde 20,7 prosent av seddelomløpet på 37,2 millioner kroner pr. utgangen av 1875. Dette virker kanskje ikke urimelig, idet vi må anta at mynt som betalingsmiddel har hatt relativt større betydning tidligere. I denne forbindelse kan det nevnes at minste seddelutgave lød på 5 kroner, noe som var svært mange penger den gang, da en gårdsarbeiders årslønn lå på rundt 300 kroner. Pr. utgangen av 1952 beløp myntomløpet seg til 94,3 millioner kroner eller 3,2 prosent av seddelomløpet på 2915,7 millioner kroner. Det innebærer at andelen gjennomsnittlig har vært 0,2273 prosentpoeng høyere for hvert tilbakegående år tilbake til 1875. Vi har forutsatt at myntomløpets andel har vært tilsvarende høyere pr. år også tilbake til 1819. Dette betyr at myntomløpet i 1819 beregnes å utgjøre 33,4 prosent av seddelomløpet $(20,7 + 0,2273 * (1875-1819) = 33,4)$.

Delperioden 1962–1998

For årene 1962 – 1993 er *Seddel- og myntomløpet* hentet fra tabell 24.1 i SSBs Historisk statistikk 1994, mens Norges Banks årsberetninger er kilde for årene 1994 – 1998.

Pengeholdende sektors kassebeholdning blir i den offisielle pengemengdestatistikken residualberegnet. En beregner den delen som andre norske sektorer (enn de pengeholdende) og utlandet sitter med av kasse og trekker dette fra den totale utestående beholdningen av sedler og mynt. På grunn av manglende data har vi i denne artikkelen valgt å anta at pengeholdende sektorer sitter med hele seddel- og myntbeholdningen. Denne forenklingen medfører som nevnt at vi opererer med en noe for høy kassebeholdning. I den offisielle pengemengdestatistikken var for eksempel pengeholdende sektors kassebeholdning 42 146 millioner kroner ved utgangen av 1998, mens våre tall gir 46 070 millioner kroner, som er 9,3 prosent høyere.

Innskudd i Norges Bank

Tall for årene 1819 – 1913 er hentet fra tabell 246 i SSBs Historisk statistikk 1968, som viser «Innskott på folio» i Norges Bank. Det gis ingen sektorfordeling, men vi har forutsatt at pengeholdende sektorer har vært dominerende siden Norges Bank før i tiden i stor grad også var næringslivets bank.

For årene 1914 – 1966 er tallene hentet fra tabell 247 i samme publikasjon fra SSB. Fra og med 1918 er det her oppgitt en sektorfordeling: «Statskassen», «Løpende kontogjeld til utenlandske banker» og «Andre innskott». Pr. utgangen av 1918 utgjorde «Andre innskott» – som vi hovedsakelig oppfatter som innskudd fra pengeholdende sektorer – 91 prosent av de totale innskudd. Denne prosentandelen er lagt til grunn tilbake til og med 1914. «Andre innskott» viste en unormal topp pr. utgangen av 1926 med hele 259 millioner kroner, noe som ifølge årsberetningen for 1926 skyldtes spesielle forhold knyttet til valutasituasjonen. Vi har derfor valgt å interpolere tallet for 1926. Fra og med 1946 er spesifikasjonene utvidet med to nye sektorer: Andre offentligeonti (medregnet Postgiro) og Forretnings- og sparebanker. Disse sektorer er fra da av følgelig ikke er med i posten «Andre innskott». Fra og med 1948 er clearinggjeld også spesifisert og holdt utenom.

Tabell 247 oppgir ikke innskuddstall under krigen (årene 1940 - 1945). Tall for 1941–1944 er

derfor hentet fra publikasjonen *Norges Bank under okkupasjonen*. Tall for «Andre folioinnskudd» pr. utgangen av 1940 er imidlertid ikke oppgitt, og er derfor anslått på grunnlag av den relative fordeling pr. utgangen av 1941. Tall for 1945 er heller ikke oppgitt, men fremgår av *Norges Banks beretning og regnskap for 1945*.

For årene 1967 – 1968 er tallene hentet fra tabell 255 i SSBs Historisk statistikk 1978. For årene 1969 – 1998 har vi benyttet tabellvedlegget til Penger og Kreditt, som bl.a. viser samlede innskudd i banksystemet.

Innskudd i forretningsbanker

Christiania Bank- og Kreditkasse ble etablert som første aksjebank i 1848, og de første tallene for denne delen av pengemengden skriver seg dermed fra dette året.

Tall for årene 1848 – 1969 er hentet fra publikasjonen *European Historical Statistics 1750–1970* (B.R. Mitchell) som gir statistikk over Deposits in commercial banks for årene 1848–1969. Det fremgår av fotnote til denne tabellen at statistikken omfatter «all deposits in commercial banks excluding interbank deposits»). For årene mellom femårsintervallene 1850–1855–1860–1865–1870–1875 er det ikke oppgitt tall. Vi har her interpolert ved å forutsette lineær utvikling i de mellomliggende årene. En sammenligning med tabell 261 i SSBs Historisk statistikk 1978 – der det fra og med år 1900 er gitt en sektorfordeling – viser at tallene i *European Historical Statistics* omfatter innskudd fra andre enn innenlandske og utenlandske banker. Pengeholdende sektors innskudd i utenlandsk valuta er med i de tall vi har brukt.

Årene 1969–1998: For denne perioden har vi – som nevnt foran – brukt tall for pengeholdende sektors samlede innskudd i bankene (inkl. banksertifikater), hentet fra Penger og Kreditt.

Innskudd i sparebanker

Christiania Sparebank ble etablert i 1822, men det foreligger ikke tall så langt tilbake. *European Historical Statistics* gir ikke innskuddstall lenger tilbake enn 1850. SSB gir imidlertid i Historisk statistikk 1978 tall for forvaltningskapitalen tilbake til 1840. På dette grunnlag anslås tilbakegående tall.

Årene 1822–1850: I tabell 262 i SSBs Historisk statistikk 1978 gis tall for samlet forvaltningskapital

pr. utgangen av 1840, 1845 og 1850. For 1850 oppgir SSB – i tillegg til samlet forvaltningskapital på 19 millioner kroner – også andelen av innskudd, som oppgis til 17 millioner kroner (lik tallet fra *European Historical Statistics*). Andelen svarer til 89%, som så er benyttet for å anslå innskuddene pr. utgangen av 1840 og 1845. For 1822 har vi forutsatt null innskudd. For årene mellom 1822, 1840, 1845 og 1850 har vi interpolert.

Årene 1850–1969: Her har vi benyttet statistikk fra *European Historical Statistics over Deposits in savings banks*. For årene mellom femårsintervallene 1850–1855–1860–1865–1870 er det ikke oppgitt tall. Det samme gjelder de to år mellom 1870 og 1873. Også her har vi interpolert. I fotnote til denne tabellen står det i tilknytning til året 1918: «Subsequently excluding interbank deposits». En sammenligning med tabell 262 i SSBs Historisk statistikk 1978 – der det også for sparebankene fra og med år 1900 er gitt en sektorfordeling – viser at tallene i *European Historical Statistics* omfatter innskudd fra andre enn banker. Postbanken er tatt med som sparebank fra og med 1950, basert på tabell 249 i SSBs Historisk statistikk 1968 og tabell 258 i SSBs Historisk statistikk 1978. Når vi har valgt å regne Postbanken med under sparebanker (i dagens finansstatistikk regnes den som forretningsbank) er det fordi den tidligere var regnet som sparebank («Norges Postsparebank»).

Banksertifikater

Pengeholdende sektors beholdning av banksertifikater (sertifikater utstedet av banker) er inkludert under tidsinnskudd siden 1985.

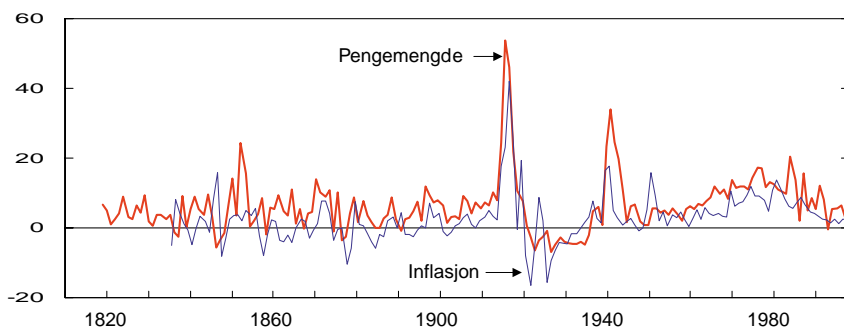
Ubenyttede kredittmidler

I det offisielle pengemengdebegrepet inngår pr. i dag ubenyttede kredittmidler. Siden vi ikke har tilgjengelige data for hele perioden, har vi valgt å utelate ubenyttede kredittmidler i våre beregninger. Ved utgangen av 1998 utgjorde ubenyttede kredittmidler om lag 15 prosent i den offisielle statistikken. Vår definisjon av pengemengden undervurderer nivået noe, men ikke nødvendigvis veksttaktene, i forhold til den offisielle statistikken.

Oppsummering

- Pengemengden har steget fra 16,7 millioner kroner i 1819 til 608,4 millioner kroner i 1998,

Figur 4. Årlig pengemengdevekst (1819-1998) og inflasjon (1836-1998). Prosent

Kilde: Norges Bank

- dvs. en økning fra 18 kroner pr. innbygger i 1819 (rundt 1200 kroner regnet i 1998-priser) til 137 722 kroner pr. innbygger i 1998.
- Pengemengden som andel av bruttonasjonalprodukt (BNP) – i løpende priser – har vokst fra å utgjøre 28 prosent i 1865 til å utgjøre 55 prosent i 1998.
 - Kassebeholdningen (sedler og mynt) utgjorde 100 prosent av pengemengden i 1819, mens den bare utgjorde 7,6 prosent i 1998. Siden 1851 har kassebeholdningen utgjort mindre enn 50 prosent av pengemengden, og siden den gang har bankinnskudd vært den største komponenten i pengemengden.
 - 1916 var året med den sterkeste årsveksten (54 prosent) i pengemengden. Prisstigningen dette året var 23 prosent. Den høyeste prisstigningen (vi har kun data for perioden 1835 – 1998) fant sted i 1917 (42 prosent).
 - Pengemengdeveksten har vært positiv fra 1937 – 1998, med unntak av 1993 da pengemengden avtok med 0,5 prosent. Prisstigningen har vært positiv i tidsrommet 1935 – 1998, med unntak av året 1948. De to siste punktene kan også ses av figur 4.

Kildehenvisninger

- European Historical Statistics 1750-1970*; B.R. Mitchell, utgitt 1975.
- Historisk statistikk*; Statistisk sentralbyrå (SSB), utgitt 1968,-78 og -94, Oslo.
- Norges Bank gjennom 150 år*; Gunnar Jahn (1816-1940), Alf Eriksen (1940-1945) og Preben Munthe (1945-1966), utgitt 1966, Oslo.
- Norges Banks historie I og II*; Nicolai Rygg, utgitt 1918 (Del I) og 1954 (Del II), Oslo.
- Norges Bank under okkupasjonen*, Norges Banks direksjon, utgitt 1945, Oslo

Finansstatistikk; Norges Bank, nr. 14/1998, Oslo
 Norges Banks beretninger og regnskap.
Produksjon av norske mynter 1874-1962 fra Den Kongelige Mynt (1964).
Penger og Kreditt: 1977/1, 1985/2, 1987/2, 1994/2 og 1996/3.

Tabell 1. Pengemengdestatistikk i Norge 1819–1998. Millioner kroner

År (pr.31.12)	Kasse ¹⁾	Bankinnskudd i:			Sum kasse og bank- innskudd ³⁾
		Norges Bank	Forretnings- banker	Spare- banker ²⁾	
1819	16,7	-	-	-	16,7
1820	17,7	0,1	-	-	17,8
1821	18,6	0,1	-	-	18,7
1822 ⁴⁾	18,6	0,3	-	-	18,9
1823	18,6	0,5	-	0,3	19,4
1824	19,2	0,3	-	0,7	20,2
1825	20,7	0,3	-	1,0	22,0
1826	21,2	0,1	-	1,4	22,7
1827	21,5	0,1	-	1,7	23,3
1828	22,5	0,3	-	2,0	24,8
1829	23,2	0,3	-	2,4	25,9
1830	25,3	0,3	-	2,7	28,3
1831	25,2	0,5	-	3,1	28,8
1832	24,8	0,5	-	3,4	29,0
1833	25,9	0,5	-	3,7	30,1
1834	26,5	0,6	-	4,1	31,2
1835	27,0	0,6	-	4,4	32,0
1836	28,0	0,4	-	4,8	33,2
1837	27,2	0,5	-	5,1	32,8
1838	26,1	0,5	-	5,4	32,0
1839	28,6	0,5	-	5,8	34,9
1840	28,4	0,4	-	6,2	35,0
1841	28,9	0,4	-	7,6	36,9
1842	29,9	1,2	-	9,1	40,2
1843	28,8	3,1	-	10,5	42,4
1844	28,5	3,5	-	12,0	44,0
1845	29,6	5,2	-	13,4	48,2
1846	29,7	5,9	-	14,1	49,7
1847	28,1	4,0	-	14,8	46,9
1848 ⁵⁾	24,0	5,6	0,1	15,6	45,3

År (pr.31.12)	Kasse ¹⁾	Bankinnskudd i:			Sum kasse og bank- innskudd ³⁾
		Norges Bank	Forretnings- banker	Spare- banker ²⁾	
1849	23,8	4,2	0,3	16,3	44,6
1850	24,9	5,3	0,3	17,0	47,5
1851	26,1	6,6	0,5	21,0	54,2
1852	26,6	4,7	0,8	24,0	56,1
1853	34,2	6,6	1,0	28,0	69,8
1854	38,5	7,9	1,3	31,0	80,7
1855	38,8	5,7	1,5	35,0	81,0
1856	36,5	4,6	4,5	37,0	82,6
1857	33,3	6,0	7,5	39,0	85,8
1858	32,8	10,0	10,4	40,0	93,2
1859	30,1	6,0	13,4	42,0	91,5
1860	32,0	4,4	16,4	44,0	96,8
1861	31,2	3,8	18,1	49,0	102,1
1862	33,4	4,5	19,8	54,0	111,7
1863	32,9	4,6	21,6	58,0	117,1
1864	31,4	3,6	23,3	63,0	121,3
1865	35,1	6,7	25,0	68,0	134,8
1866	34,3	4,3	27,0	71,0	136,6
1867	35,7	5,3	29,0	74,0	144,0
1868	32,3	4,3	31,0	76,0	143,6
1869	33,2	4,5	33,0	79,0	149,7
1870	34,6	4,9	35,0	82,0	156,5
1871	40,9	7,5	39,0	91,0	178,4
1872	46,7	7,1	43	100	196,8
1873	52,7	5,8	47	109	214,5
1874	55,5	6,1	51	125	237,6
1875	44,9	7,4	55	128	235,3
1876	47,8	9,7	68	134	259,5
1877	43,7	5,6	64	137	250,3
1878	37,2	6,1	65	136	244,3
1879	39,2	12,3	70	133	254,5
1880	46,3	10,4	81	139	276,7
1881	45,0	7,7	85	144	281,3
1882	48,4	5,6	97	152	303
1883	48,7	7,7	99	159	314
1884	46,3	6,9	100	166	319
1885	44,0	6,7	100	168	319
1886	45,9	5,6	98	169	319
1887	47,2	10,0	101	170	328
1888	51,4	8,9	105	175	340
1889	58,1	8,1	117	187	370
1890	58,3	6,9	120	194	379
1891	55,7	9,4	114	197	376
1892	52,7	8,6	123	201	385
1893	55,0	6,5	127	207	396
1894	55,6	6,7	136	217	415
1895	59,3	9,3	151	226	446
1896	60,9	6,4	153	235	455
1897	68,6	8,9	179	252	509
1898	73,2	9,3	203	271	557
1899	72,1	17,7	219	288	597
1900	75,5	6,1	257	306	645
1901	71,8	8,4	284	322	686
1902	72,1	8,6	281	334	696
1903	70,2	7,4	291	349	718
1904	68,7	10,1	298	365	742
1905	74,8	10,0	302	374	761
1906	78,3	10,4	339	403	831
1907	83,4	9,5	373	430	896
1908	82,4	8,5	391	452	934
1909	87,6	8,0	428	478	1 002

År (pr.31.12)	Kasse ¹⁾	Bankinnskudd i:			Sum kasse og bank- innskudd ³⁾
		Norges Bank	Forretnings- banker	Spare- banker ²⁾	
1910	95,1	7,9	449	507	1 059
1911	104,6	9,4	482	539	1 135
1912	111,5	10,4	520	567	1 209
1913	120,6	12,6	592	607	1 332
1914	150,0	19,0	630	638	1 437
1915	181,0	25,0	856	724	1 786
1916	280,0	74,0	1 441	952	2 747
1917	363,0	204,0	2 200	1 244	4 011
1918	484,0	116,0	2 720	1 566	4 886
1919	503,0	97,0	2 973	1 838	5 411
1920	544,0	121,0	3 113	2 053	5 831
1921	462,0	126,0	2 982	2 295	5 865
1922	435,0	133,0	2 697	2 439	5 704
1923	446,0	102,0	2 261	2 528	5 337
1924	440,0	84,0	2 065	2 555	5 144
1925	399	85	1 993	2 541	5 018
1926	368	83	1 993	2 527	4 971
1927	361	81	1 765	2 423	4 630
1928	342	72	1 645	2 352	4 411
1929	345	59	1 596	2 287	4 287
1930	338	46	1 498	2 234	4 116
1931	361	56	1 373	2 150	3 940
1932	340	65	1 245	2 114	3 764
1933	352	52	1 137	2 051	3 592
1934	357	62	1 048	1 980	3 447
1935	373	53	864	1 990	3 280
1936	458	54	840	1 863	3 215
1937	479	59	939	1 889	3 366
1938	508	79	1 011	1 971	3 569
1939	611	76	985	1 926	3 598
1940	1 101	114	1 401	1 820	4 436
1941	1 615	414	1 844	2 066	5 939
1942	2 255	557	2 161	2 424	7 397
1943	2 715	747	2 555	2 838	8 855
1944	3 174	554	2 782	3 325	9 835
1945	1 544	798	3 538	4 118	9 998
1946	2 043	1 329	3 255	4 004	10 631
1947	2 204	1 203	3 914	4 019	11 340
1948	2 281	1 001	3 987	4 280	11 549
1949	2 425	731	3 998	4 488	11 642
1950	2 504	672	3 923	4 635	11 734
1951	3 760	181	4 633	4 819	12 397
1952	3 010	150	4 807	5 120	13 087
1953	3 226	86	4 831	5 504	13 647
1954	3 423	68	4 952	5 898	14 341
1955	3 411	73	5 146	6 252	14 882
1956	3 614	161	5 252	6 706	15 733
1957	3 585	191	5 369	7 180	16 325
1958	3 630	118	5 335	7 562	16 645
1959	3 798	78	5 629	8 045	17 550
1960	3 951	31	6 047	8 623	18 652
1961	4 177	30	6 316	9 137	19 660
1962	4 437	40	6 719	9 805	21 001
1963	4 675	100	7 145	10 444	22 364
1964	4 973	180	7 921	11 042	24 116
1965	5 355	293	8 548	12 041	26 237
1966	5 753	409	9 969	13 189	29 320
1967	6 184	514	11 074	14 379	32 151
1968	6 538	<u>476</u>	<u>12 833</u>	<u>15 862</u>	35 699
1969	6 947	⁶⁾	31 768	⁶⁾	38 715
1970	7 689		36 320		44 009

År (pr.31.12)	Kasse ¹⁾	Bankinnskudd i:			Sum kasse og bank- innskudd ³⁾
		Norges Bank	Forretnings- banker	Spare- banker ²⁾	
1971	8 423		40 610		49 033
1972	9 180		45 631		54 811
1973	9 943		51 401		61 344
1974	11 314		56 824		68 138
1975	12 969		64 959		77 925
1976	14 850		76 542		91 392
1977	16 725		90 293		107 018
1978	17 756		101 704		119 460
1979	18 620		116 644		135 264
1980	19 814		132 452		152 266
1981	21 133		147 895		169 028
1982	22 008		164 543		186 551
1983	23 014		181 714		204 728
1984	24 534		221 984		246 518
1985	27 196		253 377		280 573
1986	28 098		257 537		286 517
1987	30 832		300 360		331 192
1988	30 938		316 719		347 657
1989	31 606		345 568		377 174
1990	32 682		364 977		397 659
1991	34 304		410 882		445 186
1992	34 689		446 694		481 383
1993	38 003		441 111		479 114
1994	40 454		464 433		504 887
1995	42 069		491 107		533 176
1996	43 324		523 923		567 247
1997	46 014		536 594		582 608
1998	46 070		562 305		608 375

1) Totalt seddel- og myntomløp. Tallmaterialet har ikke gitt grunnlag for å rendyrke pengeholdende sektors kassebeholdning for hele perioden. Myntomløpet før 1952 er beregnet/anslått.

2) Inklusive Postbanken f.o.m. 1950.

3) Svarer til pengemengdefinisjonen i denne artikkelen.

4) Tidsserien for sparebanker starter i 1822 med etableringen av Christiania sparebank (de mottok de første innskuddene i 1823).

5) Tidsserien for forretningsbanker starter i 1848 med opprettelsen av Christiania Bank- og Kredittkasse.

6) Beløpene er inkludert under forretningsbanker f.o.m. 1969, der totaltallene er hentet fra pengemengdestatistikken i Penger og Kreditt. Ubenyttede kredittmidler er ikke inkludert i våre tall.

Tabell 2. Pengemengdevekst, prisutvikling og kassebeholdning som andel av pengemengden.

År (pr. 31.12)	Prosentvis årlig vekst i penge- mengden ¹⁾	KPI ²⁾ (1920 = 100)	Prosentvis årlig vekst i KPI	(Kasse/ penge- mengde) •100 ³⁾
1819	:	:	:	100
1820	6,6	:	:	99,4
1821	5,1	:	:	99,5
1822	1,1	:	:	98,4
1823	2,6	:	:	95,9
1824	4,1	:	:	95
1825	8,9	:	:	94,1
1826	3,2	:	:	93,4

År (pr. 31.12)	Prosentvis årlig vekst i penge- mengden ¹⁾	KPI ²⁾ (1920 = 100)	Prosentvis årlig vekst i KPI	(Kasse/ penge- mengde) •100 ³⁾
1827	2,6	:	:	92,3
1828	6,4	:	:	90,7
1829	4,4	:	:	89,6
1830	9,3	:	:	89,4
1831	1,8	:	:	87,5
1832	0,7	:	:	85,5
1833	3,8	:	:	86
1834	3,7	:	:	84,9
1835	2,6	19,84	:	84,4
1836	3,8	18,87	-4,9	84,3
1837	-1,2	20,42	8,2	82,9
1838	-2,4	21,28	4,2	81,6
1839	9,1	21,56	1,3	81,9
1840	0,3	21,41	-0,7	81,1
1841	5,4	20,38	-4,8	78,3
1842	8,9	20,31	-0,3	74,4
1843	5,5	20,99	3,3	67,9
1844	3,8	21,39	1,7	64,8
1845	9,5	21,13	-1,2	61,4
1846	3,1	22,91	8,4	59,8
1847	-5,6	26,54	15,8	59,9
1848	-3,4	24,38	-8,1	53,0
1849	-1,5	23,59	-3,2	53,4
1850	6,5	24,15	2,4	52,4
1851	14,1	25,03	3,6	48,2
1852	3,5	25,96	3,7	47,4
1853	24,4	26,50	2,1	49,0
1854	15,6	27,79	4,9	47,7
1855	0,4	28,78	3,6	47,9
1856	2,0	30,38	5,6	44,2
1857	3,9	29,71	-2,2	38,8
1858	8,6	27,36	-7,9	35,2
1859	-1,8	26,83	-1,9	32,9
1860	5,8	27,43	2,2	33,1
1861	5,5	27,96	1,9	30,6
1862	9,4	26,96	-3,6	29,9
1863	4,8	25,89	-4,0	28,1
1864	3,6	25,38	-2,0	25,9
1865	11,1	24,33	-4,1	26,0
1866	1,3	24,33	0,0	25,1
1867	5,4	24,93	2,5	24,8
1868	-0,3	25,37	1,8	22,5
1869	4,2	24,63	-2,9	22,2
1870	4,5	24,48	-0,6	22,1
1871	14,0	24,78	1,2	22,9
1872	10,3	26,72	7,8	23,7
1873	9,0	28,81	7,8	24,6
1874	10,8	30,00	4,1	23,4
1875	-1,0	28,96	-3,5	19,1
1876	10,3	28,81	-0,5	18,4
1877	-3,5	28,81	0,0	17,5
1878	-2,4	25,82	-10,4	15,2
1879	4,2	24,33	-5,8	15,4
1880	8,7	26,12	7,4	16,7
1881	1,7	26,42	1,1	16,0
1882	7,7	26,57	0,6	16,0
1883	3,6	26,12	-1,7	15,5
1884	1,6	25,07	-4,0	14,5
1885	0,0	23,58	-5,9	13,8
1886	0,0	23,13	-1,9	14,4

År (pr. 31.12)	Prosentvis årlig vekst i penge- mengden ¹⁾	KPI ²⁾ (1920 = 100)	Prosentvis årlig vekst i KPI	(Kasse/ penge- mengde) •100 ³⁾
1887	2,8	22,54	-2,6	14,4
1888	3,7	22,99	2,0	15,1
1889	8,8	23,73	3,2	15,7
1890	2,4	23,73	0,0	15,4
1891	-0,8	24,78	4,4	14,8
1892	2,4	24,33	-1,8	13,7
1893	2,9	23,88	-1,8	13,9
1894	4,8	23,28	-2,5	13,4
1895	7,5	23,13	-0,6	13,3
1896	2,0	23,28	0,6	13,4
1897	11,9	23,28	0,0	13,5
1898	9,4	24,93	7,1	13,1
1899	7,2	25,67	3,0	12,1
1900	8,0	26,72	4,1	11,7
1901	6,4	26,42	-1,1	10,5
1902	1,5	25,82	-2,3	10,4
1903	3,2	25,52	-1,2	9,8
1904	3,3	25,67	0,6	9,3
1905	2,6	25,97	1,2	9,8
1906	9,2	26,72	2,9	9,4
1907	7,8	27,76	3,9	9,3
1908	4,2	28,06	1,1	8,8
1909	7,3	28,06	0,0	8,7
1910	5,7	28,66	2,1	9,0
1911	7,2	29,55	3,1	9,2
1912	6,5	31,04	5,0	9,2
1913	10,2	32,09	3,4	9,1
1914	7,9	32,84	2,3	10,4
1915	24,3	38,66	17,7	10,1
1916	53,8	47,61	23,2	10,2
1917	46,0	67,61	42,0	9,1
1918	21,8	84,18	24,5	9,9
1919	10,7	83,73	-0,5	9,3
1920	7,8	100,00	19,4	9,3
1921	0,6	92,06	-7,9	7,9
1922	-2,7	76,98	-16,4	7,6
1923	-6,4	73,02	-5,1	8,4
1924	-3,6	79,37	8,7	8,6
1925	-2,4	80,95	2,0	8,0
1926	-0,9	68,25	-15,7	7,4
1927	-6,9	61,90	-9,3	7,8
1928	-4,7	57,94	-6,4	7,8
1929	-2,8	55,56	-4,1	8,0
1930	-4,0	53,17	-4,3	8,2
1931	-4,3	50,79	-4,5	9,2
1932	-4,5	50,00	-1,6	9,0
1933	-4,6	49,21	-1,6	9,8
1934	-4,0	49,21	0,0	10,4
1935	-4,8	50,00	1,6	11,4
1936	-2,0	51,59	3,2	14,2
1937	4,7	55,56	7,7	14,2
1938	6,0	57,14	2,8	14,2
1939	0,8	57,94	1,4	17,0
1940	23,3	67,46	16,4	24,8
1941	33,9	79,37	17,7	27,2
1942	24,5	83,33	5,0	30,5
1943	19,7	85,71	2,9	30,7
1944	11,1	86,51	0,9	32,3
1945	1,7	88,10	1,8	15,4
1946	6,3	90,48	2,7	19,2

År (pr. 31.12)	Prosentvis årlig vekst i penge- mengden ¹⁾	KPI ²⁾ (1920 = 100)	Prosentvis årlig vekst i KPI	(Kasse/ penge- mengde) •100 ³⁾
1947	6,7	91,27	0,9	19,4
1948	1,8	90,48	-0,9	19,8
1949	0,8	90,48	0,0	20,8
1950	0,8	95,24	5,3	21,3
1951	5,7	110,32	15,8	22,3
1952	5,6	120,63	9,3	23,0
1953	4,3	123,02	2,0	23,6
1954	5,1	128,57	4,5	23,9
1955	3,8	129,37	0,6	22,9
1956	5,7	134,13	3,7	23,0
1957	3,8	138,10	3,0	22,0
1958	2,0	144,44	4,6	21,8
1959	5,4	147,62	2,2	21,6
1960	6,3	148,41	0,5	21,2
1961	5,4	152,38	2,7	21,2
1962	6,8	160,32	5,2	21,1
1963	6,5	164,29	2,5	20,9
1964	7,8	173,81	5,8	20,6
1965	8,8	180,95	4,1	20,4
1966	11,8	187,30	3,5	19,6
1967	9,7	195,24	4,2	19,2
1968	11,0	201,59	3,3	18,3
1969	8,4	207,94	3,1	17,9
1970	13,7	230,16	10,7	17,5
1971	11,4	244,44	6,2	17,2
1972	11,8	261,90	7,1	16,7
1973	11,9	281,75	7,6	16,2
1974	11,1	307,94	9,3	16,6
1975	14,4	344,44	11,9	16,6
1976	17,3	376,19	9,2	16,2
1977	17,1	410,32	9,1	15,6
1978	11,6	442,86	7,9	14,9
1979	13,2	464,29	4,8	13,8
1980	12,6	515,08	10,9	13,0
1981	11,0	585,71	13,7	12,5
1982	10,4	651,59	11,2	11,8
1983	9,7	706,35	8,4	11,2
1984	20,4	750,79	6,3	10,0
1985	13,8	793,65	5,7	9,7
1986	2,1	850,79	7,2	10,1
1987	15,6	924,60	8,7	9,3
1988	5,0	986,51	6,7	8,9
1989	8,5	1 031,75	4,6	8,4
1990	5,4	1 074,60	4,2	8,2
1991	12,0	1 111,11	3,4	7,7
1992	8,1	1 137,30	2,4	7,2
1993	-0,5	1 162,70	2,2	7,9
1994	5,4	1 179,37	1,4	8,0
1995	5,6	1 207,94	2,4	7,9
1996	6,4	1 222,48	1,2	7,6
1997	2,7	1 254,05	2,6	7,9
1998	4,4	1 282,37	2,3	7,6

1) Dvs. tolv månedersveksten i pengemengden fram til utgangen av året.

2) Konsumprisindeksen (KPI) er beregnet fra 1835 til 1996 i Penger og Kreditt 1996/3. Vi har kjedet indeksen fra 1996 til 1998 basert på gjennomsnittlig konsumprisindeks fra Statistisk sentralbyrå.

3) Kassebeholdningen som andel av pengemengden i prosent.